

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน*

A STUDY OF THE COMPONENTS OF ETHICAL LEADERSHIP
OF SCHOOL ADMINISTRATORS

จารุณี จันทวงศ์*, เอกลักษณ์ เพียสา, พรเทพ เสถียรนพเก้า

Jarunee Chantawong*, Akkaluck Pheasa, Pornthep Satiennopakao

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: jarunee.ch66@snru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนโดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 17 แหล่ง 2) การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้แก่ อาจารย์ระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และครู เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เครื่องมือวิจัยผ่านการพิจารณาตรวจสอบโดยที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 2 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 30 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ความยุติธรรม 5 ตัวบ่งชี้ 2) ความซื่อสัตย์ 5 ตัวบ่งชี้ 3) ความไว้วางใจ 5 ตัวบ่งชี้ 4) ความรับผิดชอบ 5 ตัวบ่งชี้ 5) ความน่าเคารพนับถือ 5 ตัวบ่งชี้ และ 6) ความเป็นพลเมืองดี 5 ตัวบ่งชี้ ส่วนผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ความรับผิดชอบ 2) ความเป็นพลเมืองดี 3) ความยุติธรรม 4) ความน่าเคารพนับถือ 5) ความซื่อสัตย์ และ 6) ความไว้วางใจ ตามลำดับ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรนำองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียนให้มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมดังกล่าว

คำสำคัญ: องค์ประกอบภาวะผู้นำ, จริยธรรม, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

The purpose of this research paper is to study the ethical leadership elements of school administrators as a quantitative research with two steps: 1) Synthesis of ethical leadership elements of school administrators by studying from relevant documents and research; 2) Evaluation of the

* Received September 25, 2024; Revised October 23, 2024; Accepted October 30, 2024

appropriateness of the ethical leadership elements of school administrators by qualified persons. There are 5 people, including higher education teachers, school administrators, and teachers. The tools used in the research include document synthesis and a 5-level estimation scale questionnaire. The statistics used in the research include frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results showed that the elements of ethical leadership of school administrators consisted of 6 elements and 30 indicators, including 1) Fairness 5 indicators, 2) Integrity 5 indicators, 3) Trust 5 indicators, 4) Responsibility 5 indicators, 5) Respectability 5 indicators, and 6) Good citizenship 5 indicators. Elements of Ethical Leadership of School Administrators All elements are suitable in the overall category at the greatest level. When considered individually, all aspects are at the highest level, sorted by the average in descending order. 1) Responsibility, 2) Good Citizenship, 3) Justice, 4) Respectability, 5) Honesty, and 6) Trust, respectively. Therefore, administrators should use these elements as a guide to develop the training of school administrators to have such ethical leadership.

Keywords: Leadership Elements, Ethics, School Administrators

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เทคโนโลยี โครงสร้าง และการบริหารองค์การต่าง ๆ ประเทศไทยเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ จากการเปิดรับเทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรม และองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น หากประเทศไทยสามารถตั้งรับและปรับตัวได้ดี จะสามารถป้องกันปัญหาที่มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์และพัฒนาให้สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ แต่ถ้าไม่ได้ตระหนักหรือไม่ได้ตั้งรับอย่างเท่าทันจะเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความรุนแรงทางการเมือง และปัญหาความล้มเหลวของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไป การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกระทำได้อย่างรวดเร็ว การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการค้าทำให้ทุกสังคม และประเทศต้องแข่งขันอย่างรุนแรงในทุกด้านเพื่อความอยู่รอด ผู้นำองค์กรต้องเผชิญกับความกดดัน และความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของตนหรือองค์การกับความถูกต้องตามหลักจริยธรรม ซึ่งเรียกว่า ทางสองแพร่งทางจริยธรรม สำหรับผู้นำที่ไม่มีจริยธรรมมักจะเลือกผลประโยชน์ส่วนตนก่อนและกลบเกลื่อนเรื่องความไม่ถูกต้อง ดังนั้น ทางสองแพร่งทางจริยธรรมจึงเป็นสถานการณ์ที่ยากลำบากที่ผู้บริหารต้องตัดสินใจ โดยผู้นำที่มีจริยธรรมจะพยายามคิดและหลีกเลี่ยงต่อการเกิดสภาวะดังกล่าว แต่สำหรับผู้บริหารที่ขาดจริยธรรม การตัดสินใจอาจไม่ยากนัก

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 6 มุ่งเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษาโดยให้โครงสร้าง บทบาท และระบบการบริหารจัดการมีความคล่องตัว ชัดเจน และตรวจสอบได้ ระบบบริหารจัดการศึกษาต้องมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกภาคส่วนของสังคมต้องร่วมมือในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการ ของประชาชนและพื้นที่ กฎหมายและรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาต้องรองรับความแตกต่างของผู้เรียน สถานศึกษา และความต้องการแรงงานของประเทศ รวมถึงระบบบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

บทบาทหน้าที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม มีจิตสำนึกในการวางนโยบายและปฏิบัติตามแนวทาง ที่มีคุณธรรม บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ผู้บริหารโรงเรียน ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์สูงในงานที่ทำ หรือมีความเชี่ยวชาญพิเศษ มีองค์ประกอบความเป็นมืออาชีพ (สุบัน มุขระโกษา, 2561) และต้องใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหารระดับสูง โดยนำแนวคิดการศึกษา 4.0 ไปใช้ในการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคโนโลยี แสวงหาความรู้เกี่ยวกับความเป็นผู้บริหารโรงเรียน ในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อต่อยอดองค์ความรู้สู่การศึกษาที่เน้น การผลิตคนเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม (สุกัญญา รอดระกา, 2561) ผู้บริหารที่ดีต้องมีบุคลิกภาพที่ดี มีความรู้ดี มีวิสัยทัศน์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีภาวะผู้นำ เป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารจัดการดี เป็นผู้นำวิชาชีพ มีความสามารถรอบด้าน การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะสามารถสร้างความศรัทธา ความผูกพัน และความพึงพอใจของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ทำให้ทุกคนร่วมกันจัดการศึกษา และการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้ครูและนักเรียนกลายเป็นคนมีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ (เชี่ยวชาญ ภาระวงศ์ และคณะ, 2555)

ภาวะผู้นำมีความสำคัญในการบริหารงาน เนื่องจากผู้นำเปรียบเสมือนหัวใจขององค์กร เป็นจุดรวมพลังของผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ภาวะผู้นำ ทักษะ ความรู้ และความเข้าใจหลักการบริหารและระบบขององค์กร ภาระหน้าที่สำคัญของผู้นำ คือ การอำนวยความสะดวกให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการอำนวยความสะดวกนี้ใช้ภาวะผู้นำ ในการวินิจฉัยสั่งการ และจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ (พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2565) ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรและการจัดการ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ และใช้อย่างเหมาะสม จะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน เนื่องจากมีความสามารถในการใช้อิทธิพล โน้มน้าวจูงใจบุคลากรให้ปฏิบัติงาน และเป็นผู้ดำเนินการให้งานประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารยังสร้างบรรยากาศในองค์กรที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน และใช้ศิลปะในการบริหารเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้นำที่มีจริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาและการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างยั่งยืน การทำงานที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาจากสังคมและผู้ใต้บังคับบัญชาจะช่วยให้โรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นความหวังในการเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมแก่สังคม เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นหัวหน้าและหน้าตาของโรงเรียนที่สังคมเฝ้ามองอยู่เสมอ ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในและนอกสถานศึกษา

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อศึกษาการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน โดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Reseach) มีการวิจัย 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ในขั้นตอนนี้ได้สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 17 แห่ง มีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1) อาจารย์ระดับอุดมศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา 2) มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการบริหารการศึกษา มีวิทยฐานะตั้งแต่รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษหรือผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติงานในโรงเรียน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน 3) ครู ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการศึกษา มีวิทยฐานะตั้งแต่ครูชำนาญการพิเศษขึ้นไป มีประสบการณ์การปฏิบัติงานในโรงเรียน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 แบบ ได้แก่ 1) แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้สังเกตองค์ประกอบภาวะผู้นำจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน 2) แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนประยุกต์ตามแนวทางของ บุญชม ศรีสะอาด ซึ่งได้กำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ในการสร้างเครื่องมือ ได้นำองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาร่างแบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ นำร่างแบบสอบถามเสนอต่อประธานกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำในเรื่องความเหมาะสมของการใช้ภาษาและความถูกต้องครอบคลุมประเด็นเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และจัดพิมพ์แบบสอบถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดย ทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยติดต่อประสานงานเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการส่งแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน และนำผลการประเมินที่ได้รับคืนมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน มาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาวิเคราะห์จัดระเบียบข้อมูล สังเคราะห์องค์ประกอบจากแหล่งข้อมูลที่ได้ศึกษาลงในตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ สร้างข้อสรุปเบื้องต้นเพื่อกำหนดองค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่และสรุปผล โดยใช้ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 6 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่ศึกษา นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบ โดยเป็นการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำค่าเฉลี่ยไปแปลความหมายโดยเทียบกับเกณฑ์ การประเมินโดยเลือกองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมมาก หรือค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป เพื่อให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารสู่ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ โดยใช้ค่าความถี่ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด มาเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า มี 6 องค์ประกอบ เรียงลำดับจาก

ความถี่มากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ความยุติธรรม 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความไว้วางใจ 4) ความรับผิดชอบ 5) ความน่า
เคารพนับถือ และ 6) ความเป็นพลเมืองดี จากนั้นนำองค์ประกอบมากำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้
สามารถสรุปได้ดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

องค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้
1. ความยุติธรรม	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้กระบวนการด้วยความ เป็นกลางในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ของบุคลากรเพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากร จัดสรรทรัพยากร สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นธรรม ประเมินผลการทำงานของบุคลากรตามสภาพจริง เพื่อกำหนดผลตอบแทนอย่างยุติธรรม แก้ปัญหาความขัดแย้งของบุคลากร ด้วยความเที่ยงธรรม และปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักกฎหมาย ขอบังคับ ระเบียบ แบบแผน ประเพณี และบทบาทหน้าที่อย่างถูกต้องในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียน ให้บุคลากรเกิดความศรัทธา เชื่อถือ	1. ความเป็นกลาง ในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ของบุคลากร 2. จัดสรรทรัพยากร สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรม 3. ประเมินผลการทำงานของบุคลากรตามสภาพจริง 4. แก้ปัญหาความขัดแย้งของบุคลากรด้วยความเที่ยงธรรม 5. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักกฎหมาย ขอบังคับ ระเบียบ แบบแผน ประเพณีและบทบาทหน้าที่ อย่างถูกต้อง
2. ความซื่อสัตย์	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิบัติหน้าที่และนำเสนอข้อเท็จจริงให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานทราบอย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือน แม้เป็นสิ่งที่ทำผิดพลาด เปิดเผยและพร้อมให้ตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงาน ใช้อำนาจอย่างถูกต้องด้วยกฎหมาย ไม่นำทรัพย์สินทางราชการมาเป็นทรัพย์สินส่วนตนบริหารทรัพยากรและใช้งบประมาณของสถานศึกษาอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ	1. ปฏิบัติหน้าที่และนำเสนอข้อเท็จจริง ให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานทราบ อย่างตรงไปตรงมา 2. ใช้อำนาจอย่างถูกต้องด้วยกฎหมาย 3. เปิดเผยและพร้อมให้ตรวจสอบ ความโปร่งใสในการบริหารงาน 4. ไม่นำทรัพย์สินทางราชการมาเป็นทรัพย์สินส่วนตน 5. ใช้งบประมาณของสถานศึกษาอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ
3. ความไว้วางใจ	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างปฏิสัมพันธ์และมีวิธีการติดต่อสื่อสารที่ดีต่อบุคลากร ใช้ อำนาจอย่างถูกต้องด้วยกฎหมาย ไม่เอารัดเอาเปรียบบุคลากร แสดงตนอย่างเท่าเทียม ในฐานะของเพื่อนร่วมงาน สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่บุคลากร และโรงเรียน แสดงออก ให้บุคลากรเห็นถึงความมั่นคงทางอารมณ์ ทางสังคม รักษาสัญญาที่ให้ไว้กับบุคลากร และปฏิบัติตามสัญญาด้วยความจริงใจ	1. สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคลากร 2. แสดงตนอย่างเท่าเทียมในฐานะของเพื่อนร่วมงาน 3. สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่บุคลากร และโรงเรียน 4. มีความมั่นคงทางอารมณ์ ทางสังคม 5. รักษาสัญญาที่ให้ไว้กับบุคลากร
4. ความรับผิดชอบ	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการ ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความมุ่งมั่น พากเพียรยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารงาน ทั้งทางบวกและทางลบ ดูแล ใส่ใจ ให้คำปรึกษา ทุกข์และสุขของบุคลากรทั้งเรื่องงาน และส่วนตัว ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ พัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ความผิดพลาด ที่เกิดขึ้นจากการบริหาร	1. ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ให้สำเร็จ ด้วยความมุ่งมั่น พากเพียร 2. ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารงาน ทั้งทางบวกและทางลบ 3. ดูแล ใส่ใจ ให้คำปรึกษา ทุกข์และสุข ของบุคลากรทั้งเรื่องงาน และส่วนตัว 4. ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ 5. พัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ความผิดพลาด ที่เกิดขึ้นจากการบริหาร

ตารางที่ 1 นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน (ต่อ)

5. ความน่าเคารพนับถือ	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิบัติ ต่อบุคลากร ด้วยความสุภาพ อ่อนน้อม ยอมรับความแตกต่างทางค่านิยม ความเชื่อของบุคลากร ไม่ละเมิดสิทธิของบุคลากร ให้เกียรติบุคลากร ในโรงเรียน เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น และรับฟังบุคลากรด้วยความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียน	1. ปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความสุภาพอ่อนน้อม 2. ยอมรับความแตกต่างทางค่านิยม ความเชื่อของบุคลากร 3. ไม่ละเมิดสิทธิของบุคลากร 4. ให้เกียรติบุคลากรในโรงเรียน 5. เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น และรับฟังบุคลากรด้วยความเข้าใจ
6. ความเป็นพลเมืองดี	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหาร งานราชการ ตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม แสดงออกถึงความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกที่ควร รักษาสิทธิอันชอบธรรมของตนเองและบุคลากรในโรงเรียน เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สร้างความร่วมมือกับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และแสดงออกถึงความเป็นกลางทางการเมือง เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียน	1. บริหารงานราชการตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม 2. แสดงออกถึงความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกที่ควรรักษาสิทธิอันชอบธรรมของตนเองและบุคลากรในโรงเรียน 3. เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม 4. สร้างความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาโรงเรียน 5. เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จากตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก 17 แหล่งข้อมูล โดยใช้เกณฑ์ความถี่ที่ร้อยละ 40 ขึ้นไป ได้ 6 องค์ประกอบจากนั้นนำทั้ง 6 องค์ประกอบ ไปกำหนดตัวบ่งชี้ที่ได้มาจากนิยามศัพท์ของแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบ 1) ความยุติธรรม 5 ตัวบ่งชี้ 2) ความซื่อสัตย์ 5 ตัวบ่งชี้ 3) ความไว้วางใจ 5 ตัวบ่งชี้ 4) ความรับผิดชอบ 5 ตัวบ่งชี้ 5) ความน่าเคารพนับถือ 5 ตัวบ่งชี้ และ 6) ความเป็นพลเมืองดี 5 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้สังเคราะห์องค์ประกอบเพื่อให้ได้นิยามปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ จากนั้นนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบ และ ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

องค์ประกอบ	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ความยุติธรรม	4.64	0.49	มากที่สุด
1. ความเป็นกลาง ในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ของบุคลากร	4.60	0.54	มากที่สุด
2. จัดสรรทรัพยากร สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรม	4.60	0.54	มากที่สุด
3. ประเมินผลการทำงานของบุคลากรตามสภาพจริง	4.80	0.44	มากที่สุด
4. แก้ปัญหาความขัดแย้งของบุคลากรด้วยความเที่ยงธรรม	4.60	0.54	มากที่สุด
5. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน ประเพณีและบทบาทหน้าที่ อย่างถูกต้อง	4.60	0.54	มากที่สุด
ความซื่อสัตย์	4.56	0.45	มากที่สุด
1. ปฏิบัติหน้าที่และนำเสนอข้อเท็จจริง ให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานทราบ อย่างตรงไปตรงมา	4.80	0.44	มากที่สุด
2. ใช้อำนาจอย่างถูกต้องด้วยกฎหมาย	3.80	1.64	มาก
3. เปิดเผยและพร้อมให้ตรวจสอบ ความโปร่งใส ในการบริหารงาน	4.60	0.54	มากที่สุด

ตารางที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน (ต่อ)

4. ไม่นำทรัพย์สินทางราชการมาเป็นทรัพย์สินส่วนตัว	4.80	0.44	มากที่สุด
5. ใช้งบประมาณของสถานศึกษาอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ	4.80	0.44	มากที่สุด
ความไว้วางใจ	4.56	0.56	มากที่สุด
1. สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคลากร	4.60	0.54	มากที่สุด
2. แสดงตนอย่างเท่าเทียมในฐานะของเพื่อนร่วมงาน	4.60	0.54	มากที่สุด
3. สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่บุคลากร และโรงเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
4. มีความมั่นคงทางอารมณ์ ทางสังคม	4.40	0.54	มาก
5. รักษาสัญญาที่ให้ไว้กับบุคลากร	4.60	0.54	มากที่สุด
ความรับผิดชอบ	4.68	0.41	มากที่สุด
1. ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความมุ่งมั่น พากเพียร	4.80	0.44	มากที่สุด
2. ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารงาน ทั้งทางบวก และทางลบ	4.60	0.54	มากที่สุด
3. ดูแล ใส่ใจ ให้คำปรึกษา ทุกข์และสุข ของบุคลากรทั้งเรื่องงาน และส่วนตัว	4.60	0.54	มากที่สุด
4. ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่	4.80	0.44	มากที่สุด
5. พัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการบริหาร	4.60	0.54	มากที่สุด
ความน่าเคารพนับถือ	4.56	0.43	มากที่สุด
1. ปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความสุภาพอ่อนน้อม	4.80	0.44	มากที่สุด
2. ยอมรับความแตกต่างทางค่านิยม ความเชื่อของบุคลากร	4.40	0.54	มาก
3. ไม่ละเมิดสิทธิของบุคลากร	4.40	0.54	มาก
4. ให้เกียรติบุคลากรในโรงเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
5. เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น และรับฟังบุคลากรด้วยความเข้าใจ	4.60	0.54	มากที่สุด
ความเป็นพลเมืองดี	4.68	0.41	มากที่สุด
1. บริหารงานราชการตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม	4.80	0.44	มากที่สุด
2. แสดงออกถึงความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกที่ควรรักษาสิทธิอันชอบธรรมของตนเองและบุคลากรในโรงเรียน	4.40	0.54	มาก
3. เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	4.80	0.44	มากที่สุด
4. สร้างความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาโรงเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
5. เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	4.80	0.44	มากที่สุด
รวม	4.61	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.68$) ความเป็นพลเมืองดี ($\bar{X} = 4.68$) ความยุติธรรม ($\bar{X} = 4.64$) ความซื่อสัตย์ ($\bar{X} = 4.56$) ความไว้วางใจ ($\bar{X} = 4.56$) และ ความน่าเคารพนับถือ ($\bar{X} = 4.56$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ว่าผลจากการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความยุติธรรม 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความไว้วางใจ

4) ความรับผิดชอบ 5) ความน่าเคารพนับถือที่ดี และ 6) ความเป็นพลเมืองดี และทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความเป็นพลเมืองดี เหตุผลที่สององค์ประกอบนี้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับแรกอาจเป็นเพราะว่าความรับผิดชอบ เป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหารโรงเรียน เพราะมีผลต่อทั้งการบริหารจัดการ การสร้างความไว้วางใจ การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ในการเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง ซึ่งมีผลต่อหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ความรับผิดชอบมีความสำคัญเป็นลำดับแรกต่อความมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สอดคล้องกับ รัชนิวรรณ สุวรรณชัยรบ กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยปราศจากการบังคับจากผู้อื่น บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะไม่นำความเสื่อมเสียและสร้างความเสียหายแก่ตนเองและสังคม จะปฏิบัติงานในหน้าที่และที่นอกเหนือจากหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ (รัชนิวรรณ สุวรรณชัยรบ, 2566)

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้สังเคราะห์องค์ประกอบเพื่อให้ได้นิยามปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ ความเป็นพลเมืองดี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดอาจเป็นเพราะว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเป็นพฤติกรรมสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานราชการตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมแสดงออกถึงความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกที่ควร รักษาสิทธิอันชอบธรรมของตนเองและบุคลากรในโรงเรียน เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สร้างความร่วมมือกับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออก ซึ่งความเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียนให้บุคลากรเกิดความศรัทธาน่าเชื่อถือ พบว่า ถวิลวดี บุรีกุล และรัชวดี แสงมเหษณ์ กล่าวว่า การเป็นพลเมืองดีต้องมีคุณสมบัติเฉพาะที่จะนำประเทศ ไปสู่สันติสุขด้วยวิถีประชาธิปไตย ซึ่งรวมถึงการมีอิสรภาพ การพึ่งตัวเองได้ การมีสิทธิ การเคารพสิทธิ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพกติกาบ้านเมือง ไม่ใช้ความรุนแรง มีจิตสาธารณะ เป็นต้น การที่ประเทศใดจะพัฒนาประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าไปได้ด้วยดี จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ รวมทั้งการที่ประชาชนมีความเป็นพลเมืองสูงด้วย (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2564) นอกจากนี้การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสังคม ยึดมั่นในหลักนิติธรรมยึดหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกันตามหลักประชาธิปไตย การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การเคารพระเบียบของสังคม การมีระเบียบวินัยรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความเสียสละ มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติการส่งเสริมให้คนดีปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ การประหยัดอดออม การซื่อสัตย์สุจริต การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและสังคม การสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ (รุจน์ กาเรือนทรง, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความยุติธรรม 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความไว้วางใจ 4) ความรับผิดชอบ 5) ความน่าเคารพนับถือที่ดี และ 6) ความเป็นพลเมืองดี และทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้สังเคราะห์องค์ประกอบเพื่อให้ได้นิยามปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ ความเป็นพลเมืองดี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดอาจเป็นเพราะว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเป็นพฤติกรรมสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงาน

ราชการตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออกซึ่งความเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียนให้บุคลากรเกิดความศรัทธาเชื่อถือ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรนำองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือสร้างเป็นเครื่องมือ ในการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียน ให้มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมดังกล่าว 2) ผู้บริหารควรตระหนักและให้ความสนใจ ในการพัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบและความเป็นพลเมืองดี ของตนเองให้มากยิ่งขึ้น 3) ควรศึกษาภาวะผู้นำ เชิงจริยธรรมของผู้บริหารด้วยวิธีวิจัยการพัฒนารูปแบบ การวิจัย และพัฒนาเพื่อหารูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่มีความเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- เชี่ยวชาญ ภาระวงศ์ และคณะ. (2555). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร, 4(7), 104-116.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2564). ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย (Citizenship in Thailand). เรียกใช้เมื่อ 29 กรกฎาคม 2567 จาก https://www.kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M10_452.pdf
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2565). ประเด็นคัดสรรว่าด้วยความหมายและความสำคัญสำหรับการศึกษาภาวะผู้นำ. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(2), 365-378.
- รัชนิวรรณ สุวรรณชัยรบ. (2566). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รุจน์ กาเรือนทรง. (2567). การเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก. เรียกใช้เมื่อ 29 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.sw2.ac.th/images/user/root/soc31101/5soc.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). รายงานการวิจัย สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุกัญญา รอดระกา. (2561). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0. เอกสารประกอบการประชุม วิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2018”. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทากรุงเทพมหานคร. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2561 จาก https://e-thesis.snru.ac.th/file_thesis/2020061661421229128_fulltext.pdf
- สุบัน มุขระโกษา. (2561). ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารวิชาการสถาบัน เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 4(2), 45-51.